

Dominicus Goltzius

Geboren: ca. 1645

Overleden: ca. 1720

Predikant te: 1668-1678: Achlum en
Hitzum
1678-1684: Tzummarum
en Firdgum
1684-1720: Hindeloopen

- Geschriften:**
1. Alder-laatste dingen nu in 't licht gebracht
 2. De Algemeene Sendbrief des Apostels Jacobi
 3. Denk- en Dankdag Predikatie, wegens Hinderloopens verlossinge, uyt vuurs- en waters-nood
 4. Geen Heyl in het vertrouwen op .. Prinsen, Maer op den God Jacobs (over Ps. 146:3 vv, op de dood van prins Willem III)
 5. Hemels geklanck
 6. Laetste Gedachten over eenige besondere Stoffe... én Toegift
 7. Naa-gedachten (Rom.8)
 8. Onderlinge liefde-plichten tusschen leraers en haer volck.. met Toegift over Hebr.7:3
 9. De predikende en biddende Christus (Joh. 15-17, 3 preken over het Heilig Avondmaal)
 10. Schrift-matige Verklaring en Toepassing van de Eerste Algemeyne Sendbrief.. Petri
 11. Schrift-matige Verklaring en Toepassing van de Tweede Algemeyne Sendbrief.. Petri
 12. Schrift-matige Verklaring en praktikale Toeëigening van .. Paulus (Brief) aan de Romeinen, mét: Lofzangen van Maria, Zacharias, enz.
 13. Uytgelesene Bybel-Stoffe soo des Ouden als des Nieuwen Testament, schriftmatigh verhandelt, tot kennisse der waerheyd, die na de godtsaligheyt is
 14. Uytinementheyt der Goddelijke Liefde (1 Kor.13)
 15. Over de eerste Brief aan de Corinthen

Levensbeschrijving

Dominicus Goltzius was van geboorte een Fries. In 1645 - andere bronnen zeggen 1644 - werd hij te Franeker geboren. Dat was de stad waar de Friese Academie was gevestigd, waar gedurende vele jaren beroemde mannen hebben onderwezen. We noemen Lubbertus, Martinus Lydius, Amesius, Coccejus, Witsius en A Marck. De Franeker Hogeschool heeft bestaan tot 1811, toen Napoleon haar ophief. Toen was ze haar orthodoxe karakter allang kwijt. Onder de 'verlichte'

hoogleraren uit later tijd vermelden we J.H. Regenbogen (1767-1814). Hij schreef o.a. *Christelijke godgeleerdheid naar de behoefte van dezen tijd*. Het boek bevat meer van de tijdgeest dan wezenlijke godgeleerdheid.

In 1666 deed Goltzius te Britsum belijdenis des geloofs. Britsum ligt vlak bij Stiens, ten noorden van Leeuwarden. Het is een van die vele kleine kernen waarvan Friesland er zoveel kent, bijna allemaal met een eigen kerkgebouw. Die kerken geven aan het wijde Friese landschap iets aantrekkelijks. Te Britsum stond toen Antonius Petri. Als theologisch kandidaat gaf Goltzius aanvankelijk in de voorname woning van de heer G.L. Burmania huisonderwijs, en hij werd daar aangeduid als 'pedagoog', onderwijzer en opvoeder. De naam Burmania is die van een van de oudste geslachten uit Friesland, en het was een Burmania die het tegen een koning zei: "Wij Friezen knielen alleen voor God!" toen men hem gebod voor een aards vorst te knielen.

Op 1 november 1668 deed Goltzius zijn intrede in zijn eerste gemeente. Dat was Achlum in combinatie met Hitzum. Die plaatsen liggen ten zuiden van Franeker. Daar heeft hij ruim negen jaar gearbeid. Op 13 januari 1678 nam hij afscheid van deze gemeente, om een week later zijn intrede te doen in Tzummarum en Firdgum, ook in de buurt van Franeker. Vandaar vertrok hij op 28 november 1684 naar Hindeloopen in de zuidwesthoek van Friesland. Die plaats bloeide toen zeer door haar handel, en daardoor was de bevolking sterk toegenomen. Daarom moest in 1632 de oude kerk sterk vergroot worden. Boven de zij-ingang van de vergrote kerk werden in 1658 de woorden aangebracht: "Des Heeren Woordt/ met Aendacht hoort/ komt daartoe met Hoopen/ Als Hinden-Loopen." Zinnige woorden! Daar in Hindeloopen heeft Goltzius gestaan tot aan zijn emeritaat in augustus 1719. Het is niet geheel duidelijk in welk jaar hij gestorven is: in 1720 of in 1721. Hij is dus ongeveer 75 jaar geworden.

Dominicus Goltzius was een echte voetiaan, ook in Zijn preekwijze, door en door orthodox en een vijand van alle vernieuwingen die men ook toen al wilde invoeren. Er Zijn nog heel wat van Zijn preken aan ons door de druk overgeleverd. Daaruit blijkt dat hij de tekstwoorden woord voor woord ontleedde en uitlegde, de zogenaamde analytische preekwijze. Men heeft in later tijd, vooral van 'verlichte' Zijde, daar wel bezwaren tegen ingebracht. Die manier van preken heeft intussen wel het voordeel dat geen deel van de tekst bij de uitleg en toepassing wordt overgeslagen. Een predikant verkondigt dan eerder het gehele Woord van God: alle Schrift is immers van God ingegeven!

Ook verweet men hem "het verbazend allegoriseren", dat wil zeggen, het vergeestelijken van de tekstwoorden. Nu kan men daarin zeker te ver gaan. De grote VTaag is voor de rechte prediker altijd: wat staat daar nu werkelijk in Gods Woord, in welk verband, en wat is de bedoeling van God de Heilige Geest met dit Schriftwoord? En dan moet het er niet om gaan, dat mag zelfs niet, om allerlei eigen, menselijke gedachten in de tekst te leggen, maar om het Woord van God krachtig en met Goddelijk gezag aan de gemeente aan het hart te leggen. Dan worden de sleutels van het hemelrijk bediend, volgens Zondag 31. Dat houdt heel wat in, als die sleutels werkelijk worden bediend naar Gods Woord, met last en macht van Jezus Christus. Dan zegt Christus het Zelf: "Wie u hoort, die hoort Mij." Dat is prediking waarop de Heere in het jongste gericht zal terugkomen. Dan is de prediking ook Schriftuurlijk, persoonlijk, en geestelijk-bevindelijk.

Men heeft Goltzius van dezelfde, verlichte zijde ook verweten dat zijn preken de nodige eenvoud misten, dat er al te vernuftige woordspelingen in staan, en dat het gebruik van Griekse en Latijnse woorden de preken ontsiert. Men achtte dat een onnodig vertoon van geleerdheid. Maar dezelfde kritische schrijvers moeten het tegelijkertijd toegeven dat de preken van Goltzius nog niet geheel vergeten zijn, omdat ze "menige krachtige en hartelijke Evangelieverkondiging inhouden." En dat is tenslotte het voornaamste.

Goltzius was ook een schrijvende predikant, zoals zovelen in die tijd. Zo heeft hij geschreven over de uitnemendheid der liefde (1 Kor. 13), in 22 preken. Over de onderlinge liefdeplicht tussen leraars en het volk, de gemeente, over het *Hemelsch geklanck*. Verder verklaringen van de brief van Jakobus, en van Johannes 15 tot en met 17, onder de naam: *De predikende en biddende Christus*, met het oog op de viering van het Heilig Avondmaal. Voorts een uitgebreide verhandeling over "dat voortreffelijke achtste kapittel van de Zendbrief van Paulus aan de Romeinen", met daarbij gevoegd een verklaring van de lofzangen van Maria, Zacharias en Simeon. Dan nog een bundel preken over "de laatste dingen", en voorts een bundel preken over allerlei stoffen, met ook Zijn intrede- en afscheidspreken erbij opgenomen. Ook nog een leerrede uit 1718 ter gelegenheid van Zijn 50-jarige ambtsvervulling, een lijkpredikatie uit 1702 ter gelegenheid van het overlijden van prins Willem III, de stadhouder-koning, uitgaande van Ps. 146:3-5: geen heil in het vertrouwen op prinsen. En ten slotte noemen we nog een *Denk- en dank-predikatie, wegens Hinderloopens verlossinge, uyt vuurs- en watersnood*, gehouden op 19 oktober 1701 uit Nahum 1 :6-7. Dat is een treffende en zeer gepaste tekst, die als volgt luidt: "Wie zal voor Zijn gramschap staan, en wie zal voor de hittigheid Zijns toorns bestaan? Zijn grimmigheid is uitgestort als vuur, en de rotsstenen worden van Hem vermorzeld. De HEERE is goed, Hij is ter sterkte in den dag der benauwdheid, en Hij kent hen die op Hem betrouwen."

Literatuur

1. Het blijvende Woord, deel 3, Gereformeerde Bijbelstichting, Leerdam.
2. Naamlijst der predikanten, sedert de Hervorming tot nu toe, in de Hervormde Gemeenten van Friesland, ds. T.A. Romeijn.
3. Biografisch Woordenboek der Nederland, A.J. van der Aa, deel 5
4. Nieuw Nederlandsch Biografisch Woordenboek (NNBW), P.C. Molhuysen en P.J. Blok, deel 8
5. Schatkamer van de Gereformeerde Theologie in Nederland, ds. J. van der Haar.